

predstavlja sliku prehrane u Mariboru u širem europskom kontekstu te čitatelju pruža regionalni pregled povezan s europskim razvojem.

Maribor je 1931. bio strukturiran kao prosječan europski, naglo urbaniziran grad (34.000 stanovnika, od toga 30,9% zaposlenika u industriji i obrtu, u bankarstvu, prometu i trgovini 27,9%, u javnoj službi, slobodnoj profesiji i vojsci 17,9%, u poljoprivredi 2,7 %, u drugim zanimanjima 20,5 %). Odlomak o opskrbi živežnim namirnicama zorno pokazuje prednosti etnološkog istraživanja: autorica ukazuje na detalje koje ne "pokrivaju" nijedna statistika ni novinsko izvješće; primjerice pojedinosti oko konzerviranja hrane i stava o ugledu građanske kuhinje i smočnice, analizira cijene, navodi uobičajene tokove opskrbe kućanstva, kao i one manje očekivane: putem sindikalnih podružnica. Etnologinja istražuje koliko su trgovine *kolonijalnom* robom, poput Meinla, bile dostupne većini građana Maribora. Poglavlje o dnevnim obrocima otkriva građanski standard koji se razlikuje od seoskog jer obroke na selu nisu priređivale sluškinje i kuharice. Autorica se tek dotiče nacionalnih kuhinja na prostoru Maribora i okolice (najčešće je to primorski utjecaj) te navike srpskih doseljenika u vojnoj službi. Prednost daje dihotomiji bogatijih i siromašnijih kućanstava. U svakidašnjoj hrani prevladavala su variva, juhe i jela od brašna. Pred Drugi svjetski rat još se uvijek štedi na mesu i mliječnim proizvodima. O blagdanima, kao i na selu, češće bi se na stol iznijele cijenjene vrste mesa poput teleće pečenke, *rostbifa*, pa čak i kopuna.

Inovacije u prehrani kreću iz "boljih" kuhinja nedjeljnim i blagdanskim ručkovima. Tu se uključuju i ugostiteljski objekti s inovacijama francuske, mediteranske ili češke kuhinje, ali sve do danas temelj njihove ponude su jela tzv. bečke, podunavske, austrijske kuhinje.

Zaključna poglavlja o uživanju hrane izvan doma, prehrabnim navikama te stjecanju kuharskoga znanja važna su širenje interesa o društvenom djelovanju hrane, koje se, vjerujem, neće izostavljati u suvremenoj recepciji etnologije i sociologije prehrane ne samo u Sloveniji već i u šire. Danas manje poznata jela, poput *hajdinske kaše s jetrima* ili *šarkelj*, vizualiziraju pridodani recepti prilagođeni suvremenoj obitelji s četiri člana. Maja Godina Golija svoja je istraživanja proširila i na iznalaženje fotografija i crteža vezanih uz hranu i prehrambeni marketing u Mariboru u međuratno doba. Izbor literature na kraju studije nije opširan, ali je dostatan građi o kojoj se govori.

Nives RITIG-BELJAK

Autor je ovim djelom, posvećenim i našim ribarima, "tim hrabrim galeotima mora koji su ga vjerno čuvali i branili od našeg dolaska na ove prostore" (str. 11), želio napisati povijest hrvatskoga ribarstva od njegova prvog pisano spomena (995.) do danas, dakle kroz tisuću godina. Ribarstvo je u dvije knjige, koje čine monografiju, podijeljeno u sljedeća povijesna razdoblja: ribarstvo prije dolaska Hrvata na Jadran, ribarstvo nakon dolaska Hrvata na Jadran, ribarstvo za vrijeme mletačke uprave (1420.-1797.), ribarstvo za prve austrijske uprave (1797.-1805.), ribarstvo za francuske uprave (1806.-1813.), ribarstvo za druge austrijske uprave (1813.-1918.), ribarstvo između dvaju svjetskih ratova (1918.-1941.) te ribarstvo nakon Drugoga svjetskog rata (1947.-1990.). Autor se u knjizi ne ograničava samo na povijesno istraživanje nego daje i prikaz hrvatske talasofaune s njezinim lingvističkim značajkama i postanjem te pomoću relevantnih znanstvenih radova istražuje mogućnosti efikasnijeg ribarskog iskorištavanja našega mora.

Šime Županović, Hrvati i more, Od koga Hrvati naučiše ribarstvo i ribarsku terminologiju, 2 sv., AGM, Zagreb 1995., 453+468 str.

Kako je djelo vrlo obimno i obuhvaća gotovo tisuću stranica, a sva su povijesna razdoblja obrađena vrlo iscrpno, knjiga je vrlo dobra početna informacija za sve znanstvenike zainteresirane za ribarstvo, primjerice etnologe ili povjesničare. Ako je djelo pisano sa znanstvenim pretenzijama, a čini se da jest, autoru se može zamjeriti izvjesna znanstvena neobjektivnost i snažna romantičarska nota, što se može vidjeti, primjerice, na početku uvodnoga poglavlja: "Kad su odvažni, hrabri i robustni hrvatski konjanici, dobro organizirani, krenuli prema dalmatinskoj obali iz svoje stare postojbine, i kad su s planinskih visova prvi put ugledali nepreglednu plavu površinu ispred sebe, vjerojatno su svi odjednom uskliknuli u jedan glas: more, more (...) Ugledavši to plavo more, spustili su se strelovito s tih planinskih visova prema padinama i napali Avare i njihove podložnike Slavene. Pobjeđivši Avare, pokorivši Slavene, asimilirajući male oaze neromaniziranih i romaniziranih Ilira i nešto grčkih kolonista i konačno Romane koncentrirane u gradovima i na otocima, koji su sačinjavali dalmatinski temat pod bizantskom vlašću, oni su zaposjeli tu najljepšu obalu na svijetu" (str. 15). Samo se u ove tri rečenice nalazi mnoštvo stavova koje bi povijesno bilo teško dokazati, od robustnosti hrvatskih konjanika do hrvatskog pokoravanja Slavena (!), pa rad svakako zahtijeva pažljivu povijesnu valorizaciju. Zamjerka se autoru može uputiti i zbog nesažetosti pisanja, pa tako neke identične informacije nalazimo u knjizi i po nekoliko puta, primjerice, prvi pisani spomen ribarstva u nas autor vrlo detaljno spominje već u poglavlju o propasti Rimskoga Carstva i bizantskoj ekspanziji na Jadran (!), ponovno cijeli događaj prepričava u (odgovarajućem) poglavlju o ribarstvu u doba komuna, ovaj put dajući i prijevod originalnog dokumenta u fusnoti (što je čudno, jer mnoge manje vrijedne dokumente daje kao dio sastavnog teksta knjige, primjerice dokumente iz povijesti ribarstva Makarske), a ponovno sve prepričava u pogovoru knjige, kad iznova daje i prijevod teksta najstarijeg hrvatskog ribarskog dokumenta. Zanimljivo je i da u poglavlju o ribarstvu za vrijeme mletačke uprave (1420.-1797.) iznenada i u velikoj količini prostor posvećuje klimatskim promjenama na Jadranu od srednjega vijeka do dvadesetoga stoljeća i kolebanjima ulova srdela kroz to vrijeme(?!).

Smatram da ovo djelo Šime Županovića količinom skupljene građe i pokušajem prikazivanja povijesti ribarstva na Jadranu od prapovijesti do danas zavrjeđuje pozornost svih znanstvenika i zaljubljenika u ribarstvo, a pogotovo može biti zanimljivo etnologima jer pomoću povijesnoga istraživanja dovodi u pitanje etnološku koncepciju *tradicijskog i narodnog* ribarstva.

Goran ŠANTEK

Kulturna animalistika, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 29. rujna 1997., Split, ur. Nenad Cambi i Nikola Visković, Književni krug, Split 1998., 193 str.

Zbornik *Kulturna animalistika*, tematski srodnik prethodne knjige jednog od urednika (Nikole Viskovića, *Životinja i čovjek: Prilog kulturnoj zoologiji*, 1996.), uklapa se u suvremene socioekološke i bioetičke istraživačke napore probijanja *iz stanja kulture* prema temi životinjstva i uopće prirodnim osno-

vama kulture. To je područje koje danas stavlja na okup autore iz dosad "nekompatibilnih" područja sa zajedničkim ciljem premašivanja sveopćeg kulturološkog antropocentrizma, odnosno biološke zadatosti vrsta, te je time u punom smislu u domeni zanimanja antropologije (kako god da je shvaćali). Dok Viskovićev uvodni tekst ispituje devijacije zapadnjačkog odnosa prema životinjstvu, imajući na umu i ugradnju zakonskih normativa za njihovu regulaciju, na poetsko-individualističkim, književnoteorijskim, kulturološkim, etnografskim te, na poslijetku i hobističkim aspektima ove teme, kakve uvode ostali tekstovi, bilo je da se probiju kroz simboličke naslage sveopće kulturne metaforizacije